

Štefan Volner, Vojny 21. storočí. Bratia Sabovci s. r.o. Zvolen 2007, 200 s.

I když jsme si kdysi, dnes již před patnácti lety, po rozpadu československé armády mysleli nebo si dokonce slibovali, že se ve vzájemných vztazích mnoho nezmění, realita je složitější, obě země a národy se přece jen od sebe vzdalují, dnes již naše děti slovenštině téměř nerozumí. Nejinak je tomu i se sledováním slovenského dění včetně života slovenské armády a vědeckovýzkumné práce v oblasti bezpečnosti. A tak jenom malý pokus v tom něco změnit. Shodou okolností informací o zajímavé publikaci autora, který se objevuje i na stránkách Vojenských rozhledů.

Autor ve své monografii vychází v úvodu z teze, že euforie z rozpadu bipolárního světa trvala v podstatě pouhou dekádu let. V roce 1999, kdy jsme vstupovali do Severoatlantické aliance, vrcholila balkánská krize a NATO na ni reagovalo novou vojenskou doktrínou. Primární bezpečnostní hrozbou se záhy po 11. září 2005 stal mezinárodní terorismus. Svět se nestal bezpečnější.

Práce je rozdělena na dvě základní kapitoly. Prvá, zhruba v rozsahu třetiny textu, se zabývá příčinami války v 21. století a rozebírá čtyři základní paradigma: civilizační, vlnový, realistický a termodynamický přístup. Druhá kapitola nazvaná Války, prostředky a způsoby jejich vedení v 21. století je rozdělena na tři podkapitoly: první se zabývá válkou jako prostředkem použití vojenské síly, druhá revolucí ve vojenství soustřeďující se na moderní zbraňové systémy a třetí charakterem a způsobem vedení války v 21. století.

Příčiny válek v 21. století

Autor vychází z metodologického rozlišení, že kromě pojmu *válka* existuje daleko širší kategorie *vývoj války*, kdy se zabýváme nejen samotným válečným procesem, ale příčinami jeho vzniku a dále výsledky a následky. Zabývá se čtyřmi paradigmaty války, jejichž parametry se vzájemně v mnohém prostupují.

Paradigma *civilizačního přístupu* vychází z pojetí Samuela P. Huntingtona a jeho práce *Střetnutí civilizací*. Svět už se podle Huntingtona neskládá již z tří bloků – Západu, Východu a třetího světa, mezi nimiž docházelo ke střetu, ale z osmi hlavních civilizací (čínské, tj. konfuciánské, japonské, hinduistické, islámské a západní – evropská, severoamerická, jihoamerická, ortodoxně ruská a africká), mezi kterými se odehrávají současná střetnutí a budou i v budoucnosti, především mezi západním a ne-západním světem (tedy jde o novou bipolaritu), přičemž je patrné, že západní svět ztrácí svou dominanci. Příčinami válek jsou rozdíly kultur. Otázku *Na čí straně jsi?* vystřídala otázka *Kdo jsi?* V mnohém však závisí na charakteru moci v jednotlivých státech, což poukazuje na jistý dualismus v Huntingtonově pojetí. Autor se od tohoto paradigmatu distancuje, i když je považuje za podnětné.

Paradigma *vlnového přístupu* vychází z díla A. Tofflera v publikacích *Nová civilizace*, *Třetí vlna* a její následky a *Válka a antiválka* a je založeno na střídání civilizací závislé na výsledcích jejich střetu. Nejvážnější přesun moci již nenastává na základě střetnutí mezi Západem a Východem, Severem a Jihem, ani mezi náboženskými a etnickými skupinami, ale nastává jako nová třetí vlna po zemědělské a průmyslové vlně mezi „těmi, kteří se snaží podporovat a uchovat industriální

společnost, a těmi, kteří jsou ochotni ji překročit". Před kontinuitou dějin dává přednost její diskontinuitě, zlomovým inovacím. Ve třetí vlně je rozhodující informace a poznání, rozvoj založený na obnovitelných zdrojích a vedoucí ke kvalitě života. Proto jsou války asymetrické.

Paradigma *realistického přístupu* ke zkoumání příčin vzniku války je nachází ve společenských rozdílnostech (v nerovnováze, např. přírodního bohatství), potřeb a zájmů, moci a hrozeb. Autor se domnívá, že ve 21. století dojde k přeměně státu; předpokládá dvě tendence vývoje: buď dojde k posílení místa a úlohy kvalitativně změněného státu nového typu ve společenských systémech a v mezinárodních vztazích, nebo k jeho oslabení a nahrazení jinou mocí, např. ekonomickou mocí, mocí transnacionálních korporací, informační mocí apod.

Paradigma *termodynamického přístupu* k válce jako výsledku nelinearity, entropie, chaosu a nerovnováhy vychází z poznání, že válka je dynamický proces, pro něhož jsou charakterické permanentní a náhlé změny, které jsou nevratné a vedou k neustálé nerovnováze. „Válka je proces, ve kterém se permanentně mění všechny elementy síly, celý proces použití síly a způsoby vedení ozbrojeného zápasu. Proces vývoje války, pohyb armády, pohyb síly a vojsk jsou daleko nelineárnější a chaotičtější než ostatní společenské procesy. Je pro ni charakteristická nestabilita, neurčitost, nepředvídatelnost, nerovnováha a kritický stav.“ Proto je její vedení zároveň velkým rizikem a je nutné hledat cesty, jak se jí vyhnout.

Prostředky a způsoby vedení války v 21. století

Autor zůstává realistou a domnívá se, že války pravděpodobně budou prostředkem řešení konfliktů i v nastávajícím století. Je však otázkou, jakého budou charakteru, tj. vedené vojenskými nebo nevojenskými prostředky, mimořádné nebo samozřejmé, lokální nebo globální. Přicházejí v úvahu války klasické, jaderné nebo vedené neletálními zbraněmi? Použité zbraně hromadného ničení mohou být jaderné, biologické, chemické, radiologické, genetické, elektromagnetické, klimatické, geologické či kosmické.

Tato kapitola je zároveň z podstatné části *de facto* přehledným kompendiem válek a zbraní (klasifikace zbraní, klasifikace válek, jaderné zbraně a jaderná válka, jaderné státy, nosiče nukleárních zbraní, hrozba jaderné války, chemické zbraně, biologické zbraně, radiologické zbraně). Ale nejen to, autor se zabývá i revolucí ve vojenství, tj. jaké zbraně můžeme v blízké či vzdálenější budoucnosti očekávat (elektromagnetické zbraně, kognitivní zbraně, inteligentní munice, ekologické, klimatické a meteorologické zbraně, počítače a kybernetická válka, nanotechnologie, roboty, neletální zbraně). Jde tedy o více než sto stran užitečných informací, které by každý, kdo se zajímá o bezpečnostní otázky, měl mít k dispozici po ruce v knihovně.

V závěru se Štefan Volner zabývá charakterem a způsoby boje v 21. století, kde věnuje primární pozornost asymetrickým válkám, a to především proto, že se v souvislosti s rozpadem bipolárního systému s vojensko-strategickou rovnováhou a strategickou vojenskou symetrií založenými na jaderném odstrašování staly reálnějšími. V bipolárním systému si je totiž těžko mohl někdo bez vážnějšího rizika dovolit. Asymetrické války se staly realitou proto, že i vztahy mezi státy v postbipolární etapě se staly asymetrickými. Jak by se na první pohled zdálo, že v asymetrických válkách jedna strana lehce zvítězí, zkušenosti ukazují pravý opak, o čemž svědčí poslední lokální války. Není ani tak těžké zvítězit při vojenské střetnutí jako zajistit poválečnou obnovu. Co ještě bylo možné po druhé světové válce v případě poražené „Osy“ Německa, Japonska a Itálie, dnes je spíše v Afghánistánu či Iráku nedostižným cílem.

-ar-